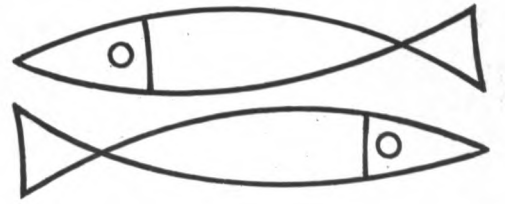

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

redaktie en sekr.: postbus 7176, a'dam

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

administratie: pasteursingel 29b, r'dam-7

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

Ebed-Melech en Jeremia

Apocrief evangelie

Kinderen spelen nog wel eens het spelletje „omgekeerde wereld”: ja is nee en nee is ja. Maar in het Jeruzalem ten tijde van Jeremia was „de omgekeerde wereld” geen spelletje maar bittere ernst. „Profeten” die den koning naar de mond spraken, vonden geloof. Profeten als Jeremia die God naar de mond spraken wachtte de dood. Een koning, geroepen om onder Israël het recht te bestellen en zo de volken te leren wat hun tot vrede dient, laat zich gezeggen door zijn ministers/dienaren en dekt daarmee het meest grove onrecht. De man op de rechterstoel van Jeruzalem erkent bitter zijn onmacht: zie, hij (Jeremia) is in uw hand, want de koning vermag niets tegen u... (Jer. 38 : 5). David nam het in zijn eentje tegen Goliath op, in de naam des HEREN. Een zoon van David laat — in Gods naam — toe dat een broeder onder de broederen wordt vermoord. De man van Gods keuze gedraagt zich als een man die afhankelijk is van de volksgunst. In plaats van het (latere) refrein: vlucht uit Babel (Jer. 51 : 6; Openb. 18 : 7) wordt nu ieder van hoog tot laag, van koning tot soldaat, aangezegd: vlucht uit Jeruzalem als je leven je lief is (38 : 2, 3). Zelfs het psalmboek blijkt te moeten worden aangepast aan deze omgekeerde wereld. Men zal niet zingen: bidt met een algemene stem om vrede voor Jeruzalem, maar: bidt voor Babel, want in haar vrede zal uw vrede gelegen zijn (29 : 7). Het is volmaakt apocrief: God laat de man die Zijn naam draagt (Zedekia) vallen, maar de man die Nebo in het vaandel van zijn naam draagt (Nebukadnezar) houdt Hij de hand

boven het hoofd... Zijn stad en zijn tempel, zijn volk en zijn land, zelfs zijn goede Naam geeft Hij prijs. Waarom? Omdat zijn volk al zo lang het spelletje „omgekeerde wereld” speelt. Blijkbaar zijn ze nog geen stap verder dan het Israël uit de tijd van Eli: we halen de ark (Jahweh) wel even op... Getuige een Jojakim die in zijn winterpaleis op zijn gemak de boekrol van Jeremia's profetieën in repen snijdt en in het vuur gooit (36 : 21 v.v.). Zo gaat dat onder mensen die vol vertrouwen op de goede afloop elkaar op de schouders kloppen met een „des HEREN tempel is dit!” (7 : 4).

God wil wel meespelen...

Denk-beelden van God zijn nog gevaarlijker dan echte beelden. Israël laboreerde er al vroeg aan, getuige ook het psalmboek: gij beeldt u in, dat Ik geheel en al ben als gij (Ps. 50 : 21). Het tweede gebod stond niet voor niets vooraan in de rij van verbondsartikelen! Maar niet de mens heeft het te zeggen over God (de omgekeerde wereld), God heeft het te zeggen over de mens. Zolang die mens dat accepteert, is hij zelf „beeld van God”! Maar wil die mens op de lange duur niet anders, dan is God bereid het spelletje mee te spelen en dan wordt het pas bittere ernst. Dan gaat, ogenschijnlijk Nebo boven Jahweh en laat Hij hen in dat geloof... voor een poosje. Daarvan wordt Jeremia, voorlopig Gods laatste bode, dan wel de dupe. In de meest letterlijke zin wordt hij lijdend voorwerp. Hij draagt om zo te zeggen zijn kruis al voor Christus uit. Na een pak slaag wacht hem de gevangenis (37 : 15, 16) en het huis van bewa-

ring (37 : 21) — het dagelijks brood uit de Bakkerstraat is een verfijnde parodie op het „uw water en brood zullen gewis zijn”. Het brood raakt op en de put waarin hij levend begraven wordt, bevat alleen water genoeg om slijk over te houden. Daar ben je dan tegen wil en dank profeet voor geworden. Exit Jeremia — logisch voor wie het bij menselijke rekenkunde houdt: $2 + 2 = 4$ nietwaar? En de man ondermijnt tenslotte het moreel van de legerresten (38 : 4).

Een vreemde vogel

Uitgerekend in deze situatie duikt een Moorman op, een Ethiopiër, een man „uit het land van de mensen met de verbrande gezichten”, een zwarte Piet.

Zijn geboorteland vind je ten zuiden van de huidige Assuandam (precies: waar die oude goden-tempel voor verplaatst moest worden), ten zuiden van Egypte dus. Wat moet die man in Jeruzalem?

Ebed-Melech heet hij — en dat verklaart misschien zijn positie: knecht, dienaar van de koning. Een hoveling, en blijkbaar niet van de laagste orde gezien. Bovendien misschien een harem-bewaker. Had Salomo al niet een reputatie gevestigd op het gebied van vrouwen? Dat Zedekia er een uitgebreide harem op nahiëld blijkt wel uit zijn tweede onderhoud met Jeremia. En ook blijkt dat ze hem niet erg dankbaar waren. Zij zongen een bitter afscheidslied: misleid en overwelddigd hebben u (Zedekia) de lieden, met wie ge bevriend waart; zij deden uw voeten zinken in de modder, (zelf) weken zij terug... (38 : 22).

Het merendeel der edelen (vorsten) is al eerder weggevoerd, onder Jojachim (29 : 2). Van de overgebleven redt uitgerekend deze Moorman Jeremia het leven (37 : 7 v.v.). De weduwe van Sarfath en Naäman de Syriër zijn toch niet zulke alleenstaande figuren als wij soms denken. Bovendien staat voor deze Moor-

man zijn eigen leven op het spel. 't Is een hachelijke onderneming. Deze „man met het verbrande gezicht” valt in Jeruzalem op als die (uit een gedicht bekende) grijnzende neger in een hollandse straat. Des te erger voor hem (de schrik slaat hem om het hart, 39 : 17) want Egypte en Ethiopië zijn voor Nebukadnezar één pot nat. En het is juist Egypte dat Juda heeft opgestookt tegen Babel in verzet te komen. De vazal moet zijn baäl (heer, god) afvallen — de eeuwige politieke intrige rond Israël... in dubbel opzicht. Nebukadnezar heeft er zijn veldtocht en beleg van Jeruzalem voor moeten onderbreken omdat farao Hofra met een leger oprukte om Jeruzalem te ontzetten (tevergeefs, 37 : 7 v.v.). Van de kant van Babel heeft deze achtergebleven Moorman bepaald geen sympathie te verwachten. De man heeft zelfs van de gelegenheid geen gebruik gemaakt om te ontvluchten tijdens de onderbreking van het beleg. Hij zit als een rat in de val. En: is $2 + 2$ voor hem geen 4?

Vervolg op pagina 222

IN DIT NUMMER

Pagina 221

Ds E. R. Postma,
Ebed-Melech en Jeremia

Pagina 222

Ds H. Brink,
De Chr. Gereformeerden en wij

Pagina 223

Prof. C. Veenhof,
Een boek van dr Woelderink (2)

Lasco de Ster,
Hoe denk jij daar nu over?

Pagina 224

Ds W. G. Visser,
Het boek Daniël

Pagina 226

Boekbesprekingen
door Dra M. J. van Straten en
H. C. Smit

H. BRINK — KAMPEN

De Chr. Gereformeerden en wij

Al geruime tijd heb ik rondgelopen met de gedachte, dat het met de onderlinge toenadering tussen de Chr. Gereformeerden en ons niet gaat, zoals wij ons dat hadden voorgesteld en ook hadden bedoeld.

Toen we serieus begonnen met het zoeken naar een kerkverband van de Vrijgemaakte kerken z.g.n. „buiten verband”, was er bij sommige Chr. Gereformeerden een reactie, die ik zou willen typeren met het woord „schrikreactie”. In een kerkbodeartikel werd de voor mij onbegrijpelijke opmerking „Alweer een kerk erbij!” gemaakt. Dat is voor mij onbegrijpelijk, omdat ik altijd nog de gedachte heb, dat een kerk **erbij** alleen kan betekenen, dat plaatselijk ergens de ambten worden ingesteld en een gemeente wordt gevormd. Ik meen ook nog, dat dit de gedachte is van alle Gereformeerde kerken, met welke nadere aanduiding of onderscheiding ook. In de laatste tijd hoor ik nogal eens de vraag stellen „Wanneer komen jullie nu bij ons?”. De praktijk hier en daar plaatselijk doet me denken aan een knabbelmethode. Hier en daar een overgang van een groepje Vrijgemaakten naar Chr. Geref. kerken, op andere plaatsen een uitnodiging daartoe.

Vervolg van pagina 221

Ebed-Melech en
Jeremia

In het leerhuis

Natuurlijk, God heeft de mensen rekenen geleerd: $2 + 2 = 4$. Zo goed als hij hen in de landbouwschool het een en ander heeft bij gebracht (Jer. 28 : 23-29). Deze Moorman, die het abc van Israëls onderwijs (de thorah) niet eens gevolgd zal hebben, leert niet alleen rekenen maar krijgt een les in rekenen met God. Hij krijgt de plechtige verzekering van Jahweh dat hij er 't leven niet bij in zal schieten — zo ontdekt hij wel welke God leeft: Nebo of Jahweh. En of je, zelfs als heiden, terecht op Jahweh je hoop vestigt (39 : 18). Zulk geloof werd in Israël niet

Kerkelijk Leven

In „Opbouw” van 4-4-'75 las ik het bericht van de kerk van Eindhoven, dat de Chr. Geref. broeders het betreuren, als de Vrijgemaakte kerken naar een zodanig geordend kerkverband toe-werken, dat daardoor verdere integratie van beide kerken eventueel belemmerd wordt. In hetzelfde nummer van „Opbouw” las ik onder de naam „Aalten” een uitspraak van ds Velema: „De buitenverbanders zijn samen uit het kerkverband geraakt en ze willen elkaar niet in de steek laten. We zullen echter sterk moeten benadrukken, dat ze eens zullen moeten kiezen!”. Wat kiezen? Is bedoeld een overstapje zonder meer? Ik meen, dat voldoende bekend kan zijn dat we niet zonder kerkverband zijn, al wordt die suggestie wel gedaan. Het is de vraag over het „Hoe?” van dat verband. In Noord-Holland is er nog hetzelfde verband als voor de scheuring. De classis Kampen is ook dezelfde gebleven. De belangrijke vraag is: Welke weg wordt ons voor de onderlinge banden in de H. Schrift gewezen? Ik wil bezwaar maken tegen de poging éézijdig de marsroute voor te schrijven bij een samengaan van de Chr. Geref. kerken

gevonden, ook toen niet. De man was bereid zijn leven te verliezen. En heeft het behouden. Daar kun je je makkelijk van afmaken met te zeggen: zie je wel, God is machtig zelfs heidenen tot geloof te brengen. Zo hebben de rabbi's in Jezus" tijd er misschien ook over gepreekt, met Ps. 87 als slotzang: de Filistijn, de Tyriër, de Moren zijn binnen u o Godsstad voortgebracht (de nieuwe berijming heeft ze helaas weer buitengesloten!). Maar wie goed luistert, hoort Jezus in de synagoge een heel andere exegese geven; over een profeet die uitgerekend in zijn vaderstad niet geëerd, geteld, gerekend wordt. Van heidenen kun je soms veel leren: wat geloven, vertrouwen, rekenen-met-God is. Zover kwam aanvankelijk zelfs Jeremia's secretaris, Baruch, niet (45 : 1-5). Laat het een goede les zijn!

Pastorale notities

Alles in Gods handen weten

Wat gaat er van deze wereld worden? Met behoeft nog geen toekomstleer te beoefenen om zich met deze vraag bezig te houden.

Paulus zegt aan het slot van dat mooie hoofdstuk Romeinen 8: 'Als God ons helpt, wie kan ons dan nog wat doen? Wie zal ons nog los kunnen maken van de liefde van Christus? Ik ben er van overtuigd dat er niets is in de wereld van vandaag of in de wereld van morgen, ja niets in de hele schepping, dat ons los kan maken van de liefde van God in Christus Jezus onze Heer.'

God met ons! — dat geeft rust. Och, ook een Christen is van zichzelf zo zwak, dat hij geen ogenblik zou kunnen bestaan. Vandaar dat de zorg en angst hem wel eens parten speelt: Wat gaat er van deze wereld worden? Wat zal er van het overblijfsel van de kerk

worden? Wat zal er van onze kinderen terechtkomen? Wat zal ze in de toekomst te wachten staan?

Om ons voor dit ogenblik tot het wereldgebeuren te beperken: volkerenhaat, oorlogsdreiging, revoluties, rassendiscriminatie, terreurdaden, zedenverwilderings, geloofsvervolg, toenemende ontkerstening, en nog zoveel meer: waar gaat het alles naar toe?

En dan leert ons de Bijbel: Zoals de HERE dat voor de wereld en voor Christus' gemeente en voor de komst van Gods Koninkrijk, en dus ook voor ons en onze kinderen en voor de goddeloze mensheid en voor de uiteindelijke verlossing, nodig vindt. Wat dacht u? — dat het wereldbeleid in handen van mensen en van handige of brutale diplomaten ligt? Dat zij ten slotte de dienst in de wereld en in het volkerenleven uitmaken? Leest u eens met aandacht Psalm 46: 'Komt, aanschouwt de daden des HEREN, waar vervaarlijk Hij ingrijpt, de strijd neerslaat zover de aarde reikt, de boog breekt, versplintert de lans, strijdswagens in vlammen doet opgaan. Laat af en beseft dat Ik God ben, Ik: boven de volkeren verheven, verheven hoog boven de aarde'. Wat een rust!

B. Telder, Bilthoven

en onze kerken. Stel dat hier in Kampen naar dat gegeven recept werd gehandeld, dat we zonder overleg met de zusterkerken een overstapje namen. Dan bleven toch een belangrijk aantal kansels van de Chr. Geref. kerken voor ons gesloten. Een groot percentage van de Chr. Geref. kerken zou me niet accepteren. Ik zou het lot delen van sommige Chr. Geref. collega's voor wie een aantal kansels binnen hun classicaal ressort gesloten is. Een soort vonnis (schorsing?) waar ik me niet in zou kunnen vinden en die ik binnen onze kerken niet ken. Wie als gemeentelid of als groep gemeenteleden zo'n overstapje nemen lopen een grote kans een groot deel van de Chr. Geref. predikanten niet en géén van de nu nog Vrijgemaakte predikanten in eigen gemeente te kunnen beluisteren. Afgekeurd als „te licht” of „te zwaar”. Dat hangt af van de plaatselijke situatie. Nog onlangs las ik een verslag van een vergadering van „verontruste Chr. Gereformeerden” waar tegen sommige predikanten nogal ernstige bezwaren werden geuit. Deze dingen zullen van beide kanten toch wel ernstig onder ogen gezien moeten worden. Vraagt men mij of ik dan niet met de Chr. Gereformeerden één wil worden, dan zeg ik natuurlijk „Graag!”, maar dan een eenheid naar Gods Woord en geen eenheid onder een synode die doet wat alleen aan de ouderlingen is opgedragen. Een opdracht

welke Christus, de Koning der kerk, aan de ouderlingen gaf kan toch nooit en mag nooit gedelegeerd worden aan een andere instantie, ook niet voor een deel.

Naschrift.

Het introduceren van een gast-schrijver in de rubriek „Kerkelijk leven” behoeft zelf niet meer geïntroduceerd te worden. Het is al vaker voorgevallen. In een begeleidend briefje zegt ds Brink, dat hij met zijn artikel de overweging van alles, wat zich ten aanzien van de onderlinge verhouding der beide kerkgroepen aan ons voordoet, bedoelt te stimuleren. Ook zou ds Brink gaarne zien dat ook de Chr. Geref. broeders zich hierop bezinnen. Hoewel hij enige aanvankelijke ontstemming over het geschrevene bepaald niet uitgesloten acht, hoopt hij toch, dat zijn artikel tot een duidelijk en zuiver stellen van de zaken in geding zal mogen bijdragen.

Ik hoop zelf een klein steentje tot de bezinning bij te dragen door in volgende nummers op enkele van de zaken, die ds Brink heeft genoemd, wat nader in te gaan. Daarbij gevoel ik het ook door ds Brink gekoesterde verlangen, dat namelijk door het één en ander het eigen en het wederzijdse begrip mag worden bevorderd.

H. Smit

C. VEENHOF — KAMPEN

Een boek van Dr. Woelderink

(2)

Een uiterst belangrijke vraag, ja misschien wel de beslissende, in het leven des geloofs is deze: Wat is ten principale het Woord van God, wat is het naar zijn **typische aard**, wat is de **funktie** ervan, wat **wil God ermee doen**?

Is dat Woord een mededeling van waarheden? Waarheden over God, zijn werk; over zonde en genade; over de mens en de duivel; over de hel en de hemel?

Ja dat is het Woord óók — maar dat is niet het eigenlijke, het diepste, de kern daarvan.

Is dat Woord dan mededeling van feiten, van gebeurtenissen? Van de feiten en gebeurtenissen zoals die in het Oude en Nieuwe Testament worden verhaald?

Ja, dat ook. We ontvangen in het Woord van God betrouwbare mededelingen over het leven en werk van Abraham, van Mozes, van David. Bovenal over het leven, lijden, sterven en de opstanding van Jezus Christus. En vooral ook omtrent Hem zoals Hij nu in de hemel is en vandaar uit zijn Verlossingswerk voltooit — Ja, maar dat is toch ook weer niet het eigenlijke, het diepste, het laatste van dat Woord.

Is het Woord van God dan de weergave van de voorschriften, de aanwijzingen die God daarvan geeft hoe de mensen moeten — beter gezegd: **mogen** — leven voor zijn aangezicht midden in deze wereld?

Ja dat ook. De Schrift is daar vol van. We

vinden daarin de wetten die God door Mozes gaf. De profeten zijn vol richtlijnen voor het goede menselijke leven. En denk eens aan de bergrede en aan de laatste gedeelten van de brieven van Paulus!

Maar ook die wetten en leefregels zijn het eigenlijke, het centrale, de „scopus” van het Woord Gods in de Schriften niet.

Geeft de bijbel ons dan een beschrijving van wat er in het leven, het „innerlijke” en het „uiterlijke” leven, van de gelovigen — en de ongelovigen — zo al kan voorkomen?

Inderdaad ook daarvan is de Schrift vol. We lezen daarin over de zonde en de ellende der mensen; over hun berouw, aanvechting, moedeloosheid; hun opstand tegen Gods oen en laten. En ook over de zekerheid, de rust, de blijdschap die in het leven van Gods kinderen voorkomen. De bijbel geeft ons een gehele scala van alles wat zich in het hart, de ziel, het leven van de gelovigen kan voorkomen en van alles wat met hen in deze wereld gebeuren kan.

Maar ook dit alles is het wezenlijke, het **hart** van dat Woord niet. Dat alles is niet de kern en de bedoeling van het Woord des HEEREN.

★ ★ ★

Met die vraag: Wat is het Woord van God, wat doet het, wat wil **God** ermee doen — met alles wat daarmee samenhangt — is Woelderink heel zijn leven bezig geweest.

Niet als met een theoretische kwestie, maar als een zaak van alles of niets, van leven of dood. Anders gezegd: hij was er mee bezig op

existentiële en op pastorale wijze. Heel zijn omvangrijke, grondige, en scherp onderscheidende theologische kennis heeft hij aan het beantwoorden van die vraag, ten behoeve van de gemeente van Christus, dienstbaar gemaakt.

Ik wil zonder op systematische orde te letten op enkele facetten van wat Woelderink over het Woord van God in dit nieuwe boek **Verbond en Bevinding** — evenals in zijn andere geschriften — zegt, aanduiden.

★ ★ ★

Vóór alles wijst Woelderink er op dat het Woord der Schriften, het eigen, het levende Woord **van God zelf** is. Hij sprak het. Hij spreekt het. Hij blijft het spreken. Het is en blijft door alle eeuwen heen een **actueel** — dat wil zeggen: precies op de situatie van de mensen toegespitste — en een **dynamisch** — dat wil zeggen: een kracht uitoefenend — woord van de levende God.

Dit te zeggen lijkt op het open trappen van een open deur. Maar niets is minder waar! Misschien werd en wordt in de kerk niets meer vergeten dan juist deze waarheid en werkelijkheid. In de greep van het rationalisme „de grootste vijand van het Christendom”, het kwaad waarin zich „de zonde van de mens die als God wil zijn in zijn meest verfijnde vorm optreedt” maakte en maakt men het Woord der Schriften los van „Hem die het gesproken heeft en spreekt, zodat de bijbel een samenstel van geopenbaarde waarheden wordt.” Voorts wordt de klaarblijkelijkheid daarvan vaak ook nog gegrond op de toestemming van de menselijke rede, het menselijk verstand. En dan durft men deze „toestemming” nota bene ook nog met de naam „geloof” aanduiden!

Maar het Woord van God is niet zonder meer „een Woord” of „het Woord”. Het Woord der Schrift is het Woord van God, **omdat Hij het spreekt**. God komt daarin naar ons toe. Hij grijpt ons daarmee onontkoombaar beet. Wij hebben daarin met Hem zelf te doen. Dit

Vervolg op pagina 224

Hoe denk jij daar nu over?

Herken je bovenstaande vraag nog? In het Opbouwnummer van 30 mei jl. vroeg ik nl. of jij je eigen gedachten eens wilde geven over die opmerking: „Moeten we nu echt hopen en ernaar verlangen dat onze Heiland nog dit jaar op de wolken zal komen om ons thuis te halen? Of mogen we ons daarop niet zozeer instellen?”. Mogelijk herinner jij je nog wel, hoe ik tot die vraag kwam; dat er nl. op mijn kantoor zomaar een gesprek over het einde-der-wereld loskwam. In mijn krant stond nl. met vette letters: „Einde der wereld nu toch weer niet in 1975?” Iemand zag dat staan en smaalde er wat over: Nou wat mij betreft, gráág nog maar wat uitstel, tot vór ná 1975! Een tweede: Ach toe nou! heel dat einde der wereld is toch larie! En bangmakerij. En een derde en vierde sprak in dezelfde geest.

En, nietwaar? Eigenlijk verwachten we niet anders dan spot en hoon uit de werkkringen om ons

heen. In eigen kringen valt het soms al moeilijk om gesprekken te krijgen over de komst van Christus (of valt dat toch nog wel mee?), maar in je gewone dagelijkse werk komt dat toch vrij zelden voor; en als er dan over gesproken wordt... ja dan is dat doorgaans negatief. Maar ik vertelde de vorige keer dat toen zomaar even de opmerking geplaatst werd, daar op kantoor: „Maar waarom zouden we eigenlijk die komst van Jezus niet liever wél verwachten in 1975?” En dat die vrager nota bene nog bijval kreeg van nr. twee, met: „Ja, is het eigenlijk geen teleurstelling als het nog weer uitgesteld zou worden?”.

Dat is toch wel een positieve benadering zou ik zeggen. En daarover stelde ik nu dan op 30 mei die vraag aan U, lezer, of U (en of jij) van harte kunt instemmen met wat daar op het kantoor gezegd werd? Of vind jij, dat het toch géén positieve benadering is, maar meer een overdreven en opgeschroefde uiting van twee mensen, die niet helemaal nuchter zijn? En dat ze het waarschijnlijk ook wel niet echt geméénd zullen hebben. Want... je zingt dat nou wel zo van dat blij vooruitzicht dat je streelt, jawel, maar daar loop je niet zomaar in het openbaar mee te koop; en zou er nu heus wel iemand zijn, die het echt jámmer zou vinden als Christus ook dit jaar nog weer niet zou komen?

Kijk, die vraag en die gedachte zou ik nu zo graag eens in onderling gesprek willen brengen; ook — en misschien wel met náme — onder de jongeren. Reageer je eens?

In afwachting op jullie antwoorden en ideeën hierover, wil ik nu alvast mijn belofte vervullen, zoals ik die in het vorige stukje deed. Want tijdens dat kantoor-gesprek werd ook die snerende, geniepige opmerking gemaakt: „Welja jongens; God geeft ons het leven, en wij nu maar hopen dat we het zo gauw mogelijk weer kwijt worden; liefst nog dit jaar; toe nou, daar menen jullie beiden geen snars van!”

Welnu, ik schreef toen dat metéén er bovenop een snedig en raak antwoord gegeven werd. En dat wil ik nu dan maar doorgeven; die spotter kreeg nl. te horen:

„Welja man; da's net zoiets als wat er in je eigen leven heeft plaats gevonden; want, nietwaar, je hebt vroeger aan je meisje een verlovingsring gegeven; je was toen een verloofd stelletje. Maar het is toch niet zo absurd of vreemd, als jullie toen samen maar hoopten dat die verlovingsperiode zo gauw mogelijk beëindigd zou worden, omdat je tot de trouwdag zou komen? Want hoe mooi de verlovingsstijd ook is, je verlangt er naar dat die zal uitgroeien tot iets, dat nog mooier en nog voller is! En al weet je, vóór

de trouwdag, nog niet hóe mooi „de gehuwde staat” is, je spreekt erover; je leeft ernaar toe, je hoopt erop, je bent er vol van, temeer als die trouwdag dichterbij komt, en als je huis al bijna klaar is en zo meer.

Nou dan; als je dan dat uitzicht hebt op je huwelijk, zou je dan niet diep teleurgesteld zijn, als die dag telkens weer uitgesteld zou worden? Je wilt toch zeker op de duur je verlovingsstijd wel es verwisseld zien in het meerdere?”

Zei ik teveel zopas, toen ik opmerkte dat dit toch wel een duidelijk, een raak antwoord was?? Of mag je niet ergens zeggen, dat wij in dit leven, waar we Christus liefhebben, maar Hem nog niet zien in volle glorie, dat we nu als het ware met Christus „verloofd” zijn, maar dat we stráks de Brui-loft, het „huwelijk” mogen beleven? En dat we daarnaar mogen verlangen?

Voor mezelf denk ik dus, dat dat wel terdege mag; en dat het echt niet „opgepept” hoeft te zijn als je iets van teleurstelling kent bij een uitstel van 's Heren komst.

Maar — zoals gezegd — wat denk jij daar nu van? En, ouderen, zegt U ook eens Uw mening? Of, boeit deze benadering niet, omdat het verkeerd belicht wordt? Zeg het ook dan!

Lasco de Ster

wordt bijzonder duidelijk uit wat we van Abraham lezen. Er staat niet geschreven: En Abraham geloofde het **Woord van God**. Neen, nadat er verhaald wordt dat God zijn Woord tot Abraham sprak, lezen we: En Abraham geloofde **God**. Dit wil zeggen: Abraham kreeg met de levende, barmhartige, verkiezende God te doen, werd door Hem, door de kracht van zijn genade, overwonnen en gaf zich daardoor en daarna aan God en diens genade gewonnen. God, **God Zelf** werd voor Hem — zo staat het er eigenlijk — de Betrouwbare, de Waarheid, de Rots waarop hij aan kon.

Dat Woelderink zo de nadruk legt op die uitspraak: En Abraham **geloofde God** doet hij niet uit „spitsvondigheid”, maar omdat men onder de christenen, gedreven door ’n rationalistische geest, „de Schrift, het Woord van God losmaakt van God zelf, van de **levende God**. En daardoor ook het geloof losmaakt van de waarachtige, levende Godsopenbaring en dat tot een op zichzelf staand positief iets maakt”. Het geloof wordt dan een menselijke daad. En dan zakt het terug in de subjectiviteit, de relativiteit, de dubbelzinnigheid van alle menselijke daden — Abraham geloofde niet maar: hij geloofde **God**.

Men kan dit alles ook zo zeggen: het Woord van God is het getuigenis van de Heilige Geest, het is Geestesuiting, Geesteskracht, de Geest is er altijd „in” en „achter”. En daarom hebben we in het Woord der Schrift met „de waarachtig levende Godsopenbaring” te doen. „Het gaat daarin niet om een openbaring Gods die in de Schrift **beschreven** is maar om de levende Godsopenbaring aan ons in en door het geschreven Woord. God spreekt in het

Woord tot ons en als God spreekt, dan getuigt de Heilige Geest.”

Dit waarachtige, levende Woord van God werkt nu het geloof. Men moet dit geloof scherp onderscheiden van **geloofswerkzaamheden**, geloofsdaden. Die vloeien uit het geloof voort, maar zijn het geloof zelf niet. Het geloof in het levende Woord van God, het geloven in God is niet een of andere „psychische werkzaamheid”. Het geloof is juist „het op zij schuiven van de mens, van ’s mensen woord en ’s mensen wijsheid, opdat God plaats krije om te spreken; het is juist een sterven, opdat God als de Levende worde gekend, misschien beter: **omdat** God als de Levende wordt gekend. „Die **niet werkt**, maar **gelooft** in Hem”.”

★ ★ ★

Woelderink wijst er voorts op dat het Woord van God tot „inhoud” heeft Wet en Evangelie. Men kan ook zeggen: Wet en belofte des Evangelies, Wet en Evangelie dat naar zijn typische aard belofte is.

Wanneer men spreekt van Wet en Evangelie moet men terdege op zijn hoede zijn voor een verkeerde gedachten-associatie. Steeds was en is men namelijk geneigd ten gevolge van dat verbindingswoordje „en” Wet en Evangelie op te vatten als twee zelfstandige grootheden die aan elkaar worden gekoppeld. Precies hetzelfde als wordt gedaan met Woord en Geest. Die worden, ook al weer ten gevolge van dat gevaarlijke, tot misverstand aanleiding gevende, koppelwoordje **en** eveneens dikwijls

als twee naast elkaar staande en werkende instanties opgevat. „Twee paarden voor één wagen”.

Men beseft dan niet dat Woord en Geest een éénheid vormen. Het Woord is, het zij nog eens gezegd, Geestesuiting, Geesteskracht, Geesteswerking. Waar de Geest werkt werkt Hij met en dóór het Woord. En waar het Woord gehoord wordt is de Geest aanwezig en werkt Hij. De Geest werkt, getuigt, overtuigt, verzekert, verzegelt door het Woord. En wie het Woord verwerpt, verwerpt, wederstaat, bedroeft de Heilige Geest.

Zoals nu Woord en Geest onlosmakelijk aan elkaar verbonden zijn zo is dat ook het geval met Wet en Evangelie.

„Wet en Evangelie zijn onlosmakelijk met elkander verbonden in een wondere levens-eenheid; wie hier scheiden wil wat God verenigd heeft, zal beide verliezen. Een Evangelie zonder Wet is niets dan een fantastische droom, die gelijk opium de mens bedwelmen kan, daarna wordt de ellende des mensen nog groter en vreselijker; en de Wet zonder het Evangelie wordt een aan het Evangelie vijandige macht gelijk het farizeïsme doet zien: een macht die niet behoudt maar de mens juist ten verderve voert.”

Op prachtige wijze wordt de eenheid van Wet en Evangelie ons voor ogen gesteld door de ark, de „verbondskist”. Die ark is het teken, het blijk van de verbondseenheid, de verbondsvereniging van God en zijn volk. Welnu, in die kist zijn de twee tafelen van de Wet neergelegd! Dat is een bijzonder mooie en duidelijke uitbeelding van wat op de Sinai is gebeurd. De wetgeving is daar namelijk opgeno-

W. G. VISSER — UTRECHT

Het boek Daniël

DANIËL 7

Dieren uit de zee

De droomuitlegger krijgt ook zelf dromen en gezichten, die zwaar zijn om te verstaan. Zonder verklaring blijven ze onbegrijpelijk. Daniëls verzekering aan koning Nebukadnezar gegeven, dat alleen de God des hemels verborgenheden openbaart en dat hijzelf niet door een wijsheid, die hij boven alle levenden zou bezitten, bij machte is een droomuitleg te geven, wordt hier bevestigd. Tot tweemaal toe (vs 16 en vs 19) moet de betekenis van de droom worden gegeven door een engel van God. Voor Daniël is die verklaring kennelijk genoeg geweest; wij moeten het er ook mee doen.

Met de beschrijving en verklaring van de droom over vier grote dieren, die opstegen uit de zee, begint het tweede deel van dit profetisch boek. In tijd valt dit gezicht een jaar of tien vóór de geschiedenis in hoofdstuk zes vermeld. Duidelijk is de rangschikking niet naar achtereenvolgende jaren. De voorafgaande hoofdstukken vertellen

historie, de hoofdstukken 7 tot 12 geven een profetische blik op de geschiedenis, in aansluiting aan de droom van hoofdstuk twee.

Dit tweede gedeelte van het boek en met name hoofdstuk zeven zijn van bijzonder belang voor het verstaan van andere Schriftgedeelten. Jezus' zelfbenaming als de Zoon des mensen gaat terug op de verzen 13 en 14 en tal van beelden en uitdrukkingen in het boek Openbaring zijn aan dit tweede deel van Daniël ontleend.

Er blijven in dit gedeelte heel wat onzekerheden. Zorgvuldige lezing en voorzichtige vergelijking met andere Schriftgegevens moeten ons verder helpen. En evenals verklaringen door anderen gegeven voor mij niet altijd overtuigend zijn zullen de opmerkingen van mij niet voor ieder ander overtuigingskracht hebben.

De vier dieren, die Daniël in zijn droom krijgt te zien komen op uit de zee, veelal verklaard als de volkeren zee. Of dit juist is valt te betwijfelen. Dat koningen en koninkrijken, waarvan deze dieren zinnebeelden zijn, uit de volkerenwereld opkomen is nogal vanzelf-

sprekend; dat deze dieren, waarvan althans drie duidelijk landdieren zijn, opstijgen uit de in beroering gebrachte zee, zal toch wel iets meer betekenen, te meer, omdat ook in Openbaring 13 sprake is van het beest uit de zee.

Veeleer zullen we bij de vermelding van de zee te denken hebben aan Gen. 1 : 21; de zee is bij uitstek de woonplaats van de grote dieren, die in de ogen van de mensen gemakkelijk tot angstaanjagende monsters kunnen worden. Job spreekt over een zeemonster (7 : 12), evenals Ezechiël (32 : 2), Jesaja noemt de zeedraak (51 : 9).

Uit de woorden van Job blijkt dat God de zee en het monster daarin moet bewaken; er is een dreigende macht. Ezechiël en Jesaja gewagen van Egypte, dat het op Israëls ondergang heeft toegelegd; alleen dank zij het machtig ingrijpen des HEREN kwam het volk van God vrij. Het oordeel werd aan Egypte voltrokken in het verre verleden en zal opnieuw over die wereldmacht komen.

Zo wordt in de droom van Daniël gesproken over wereldmachten, die een bedreiging zijn voor de heiligen des Allerhoogsten; maar die door het gericht van God zullen worden getroffen. Het beest uit de zee in Openbaring 13 is kennelijk in het verlengde daarvan te zien. In vs 17 wordt gezegd dat die grote dieren, die vier, vier koningen zijn die uit de aarde zullen opkomen. Dat is geen tegenstelling met

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

vers drie, maar een nadere typing. Het gedierte der aarde is het *wild* gedierte, dat voor de mens een voortdurend gevaar vormt en zijn bloed drinkt (Gen. 9 : 5).

Opmerkelijk is dat de dieren uit de zee en de koningen uit de aarde niet van elkaar zijn onderscheiden, terwijl in Openbaring 13 het beest uit de aarde een *ander* beest is, dan dat uit de zee (Openb. 13 : 11). Openbaring maakt dus wel degelijk gebruik van de beelden van Daniël en heeft ook verwantschap met de profetie, maar kan niet met een „is-gelijk-teken” naast de profetie worden gesteld. Iets soortgelijks is op te merken ten aanzien van Openb. 4 : 7, vergeleken bij Ezechiël 1 : 10. Ezechiël ziet wezens, die elk vier gezichten hebben, Johannes ziet diezelfde gezichten verdeeld over vier wezens. Ook hier in duidelijk sprake van een zekere samenhang, maar beslist niet van algehele gelijkheid. De verklaring van Daniël 7 mag dan ook niet worden afgeleid uit wat in Openbaring wordt gezegd, maar moet uitgaan van wat Daniël heeft gezien en gehoord, al zal de verdere openbaring wel in rekening moeten komen voor het verstaan van de verder reikende betekenis.

men in de verbondssluiting. Zelfs vóórdat de HEERE de „tien woorden” spreekt, wordt het volk herinnerd aan de verlossing uit Egypte, het diensthuis van zonde en slavernij, en maakt God het volk Israël tot zijn volk.

De HEERE begint immers met te zeggen: „Ik ben de HEERE Uw God, die U uit Egypteland heeft uitgeleid”. Met dit Woord maakt God de HEERE zich tot God van zijn volk, en dat volk tot zijn volk. Hij zegt niet: als je dat en dat doet zal Ik je God zijn; of: je moet er maar dringend om smeken dat Ik je God word; of: wat zou het heerlijk zijn als Ik je God en jullie mijn volk werd. Neen, God zegt: Ik ben de HEERE Uw God. En door en in dat woord is Hij dat. Dát is het Evangelie. En als God dat gezegd heeft, niet eerder, spreekt Hij de tien woorden der wet!

In Gods omgang met zijn volk gaan nu Evangelie en Wet altijd hand in hand. Als Paulus aan de stokbewaarder de weg ten leven, in het Evangelie geopenbaard, bekend maakt kan hij dat niet anders doen dan door te zeggen: geloof in de Heere Jezus Christus en gij zult zalig worden. Het Evangelie eist geloof. En als eis, behoort deze eis tot de wet. In de Catechismus wordt het eerste gebod terecht omschreven als het **gebod om te geloven**. Maar het is duidelijk en moet ook in volle klaarheid worden gezien, dat juist het **Evangelie** met deze eis, met deze wet komt, dat ook het Evangelie deze eis, deze wet draágt. En daarbij moet steeds bedacht worden dat op deze wijze het Evangelie niets van zijn karakter als Evangelie verliest en evenmin de Wet iets van haar karakter als Wet.

Wanneer men dit alles goed inzielt zal men

nooit tot de bewering kunnen komen dat de wet aan het Evangelie **voorafgaat** om ons van zonde en schuld te overtuigen! Het is dan immers duidelijk dat de eis, de wet der geloofs, het Evangelie **vooronderstelt**, uit het Evangelie **voortvloeit**. Paulus wordt op de weg naar Damascus niet aan een of andere zonde, zeg maar tegen het vijfde, zesde of zevende gebod, ontdekt. Neen, het wordt hem duidelijk, opeens, plotseling, dat hij Jezus die God gezonden heeft heeft verworpen. Dat wil zeggen: hij wordt aan zijn **ongeloof** ontdekt, waardoor hij de Christus verworpen heeft! Zo is de kennis der zonde — van de hoofdzonde, de grootste zonde: het verwerpen van Jezus Christus — **uit de wet**. Maar deze wet is zo met het Evangelie verbonden dat men ook kan zeggen dat de kracht van het Evangelie Paulus' ogen opent en hem levend maakt. „Het Evangelie omvat en hanteert de wet, opdat wij, onze zonden kennende, Gods genade zouden aannemen.” Uit dit alles volgt ook dat er geen kennis van zonde is zonder kennis van de genade. En omgekeerd: geen kennis van genade zonder kennis van zonde. Deze tweemaal kennis is één. Ze zijn twee zijden van eenzelfde geloofskennis.

★ ★ ★

Dit zijn een paar momenten uit wat Woelderink, worstelend met de taal, zegt over het wondere Woord van onze Vader die in de hemelen is. En dit wordt uiteraard in het nieuwe Woelderinkboek op veel duidelijker, omvattender en heerlijker wijze gezegd dan ik het hier kon aanduiden.

KANTTEKENING

Een doop, door een vrouw bediend...

(In het jaar van de vrouw)

We hebben onlangs de bevrijding gevierd. Na dertig jaar. Hoe de gevolgen van de tweede wereldoorlog soms een kerkeraadstafel bereikten, daarvan vertel ik U nu.

Een meisje van omstreeks twintig lentes had zich gemeld voor de openbare belijdenis en de toelating tot het avondmaal. Ze was geboren in wat toen nog Nederlands-Indië heette, in een Jappenkamp. En het doopbewijs dat zij aan de goed Gereformeerde kerkeraad voorlegde was ook in dat Jappenkamp afgegeven. En aangezien mannen en vrouwen in verschillende kampen waren ondergebracht was zij — dat volgt reeds uit de wetten der natuur — in een vrouwenkamp geboren en eveneens in een vrouwenkamp gedoopt. Door een vrouw. Weliswaar door een dame, die voor haar gevangenneming als predikante aan een kerkelijke gemeente verbonden geweest was, maar dat maakte in de ogen van sommige broeders de zaak alleen nog ingewikkelder: was daar in dat kamp een echte kerk geweest en was een daar nog wel door een vrouw bediende doop wel een dóóp? Dat was de casus, waarmee opgemelde kerkeraad te doen kreeg. „An mulier sit homo?”, of een vrouwmens wel een mens is? Voor sommige broeders was de zaak snel beslist: zo'n noodkerk in een Jappenkamp was geen kerk, en daar bediende 'doop' was geen doop, en dat die

dusgenaamde doop door een vrouw was bediend maakte het geval alleen maar duidelijker. Want dat laatste geldt sedert de dagen van Tertullianus (plm. 200) — die de kinderdoop verwierp —: een doop is volslagen ongeldig, wanneer vrouwen de hand in het spel hebben gehad. En dat is het gevoelen gebleven tot op de huidige dag...

En zo zat de kerkeraad met de handen in het haar. Net als het meisje. Dat meisje vond dat ze echt gedoopt was. Dat oordeel rustte niet zo zeer op oijbelse en confessionele gronden als wel op overwegingen van piëteit: haar inmiddels overleden moeder had er na haar geboorte in het kamp op gestáán dat zij de doop zou ontvangen. Een (nood)gemeente was er, een voorganger ook en aan water ontbrak het niet: wat verhinderde haar het meisje te laten dopen? En zo vond daar de doopsbediening plaats: daar de kinderen der gelovigen als lidmaten zijner gemeente niet behoren gedoopt te worden, maar te wézen. En dat meisje dácht er niet aan zich nog eens te laten dopen; koosjer deze keer, in een gevestigde kerk en door een man...

Ze kwamen er de eerste keer niet uit en de zaak zou op de volgende vergadering verder worden besproken. Die vergadering werd goed bezet. De voorzitter, reeds op tijd achter de tafel gezeten, zag de zaal vol lopen. En dacht aan de 'intoelt der gladiatoren'. Het werd een verwarde discussie. En de voorzitter liet dat maar op zijn beloop, hij stuurde uit de losse hand. De argumenten van het meisje vielen zo onder de tafel: dat waren maar gevoelsargumenten. Voorts zei de een dit en de ander wat anders, en de menigte was verdeeld...

Toen begon de voorzitter de teugels wat aan te halen. Hij catechiseerde een beetje met de broeders. Of het sabbatsgebod soms niet gold in het concen-

tratiekamp? 'Dat de kerkedienst of het predikambt en de scholen onderhouden worden?' En of, de kerkedienst in zo'n aparte situatie ingesteld zijnde, ook dat andere deel van Zondag 38 niet van kracht was: 'dat ik tot de gemeente Gods naartoe kome om Gods Woord te horen, de heilige sacramenten te gebruiken, God de Here openlijk aan te roepen...'. Ook dat behoorde naar het oordeel der broeders zo te geschieden. En of dan niet daaruit volgde, dat een moeder in een vrouwenkamp voor haar daar geboren kind de doop behoorde te zoeken? De broeders gaven zich gewonnen. Toen stond de voorzitter voor de laatste barrière: of de doop in die omstandigheden wel bediend mocht worden door een vrouw? De praeses betoogde, dat in die situatie toch niet anders dan door een vrouw de dienst des Woords kon worden waargenomen. En dat, indien een vrouw de boodschap mocht doen horen, het toch ook niet ongeoorloofd kon zijn, dat zij doopte en avondmaal bediende en een 'Sichtbaerlijke predicaatie' hield?

De broeders konden daar weinig tegen in brengen, maar gewonnen geven deden zij zich niet. Toen greep de voorzitter zijn Bijbel, en las het verhaal van Mozes. Hoe deze met vrouw en kroost terugkeerde naar Egypte: 'Onderweg nu in een nachtverblijf, kwam de HERE hem tegen en zocht hem te doden. Toen nam Zippora een stenen mes, besneed de voorhuid van haar zoon, raakte daarmee zijn voeten aan en zeide: Voorwaar, gij zijt mij een bloedbruidgom. En de Here liet Mozes met rust. Het was doodstil geworden. En de beslissing viel. Bij de woorden: 'Toen nam Zippora een stenen mes en besneed de voorhuid van haar zoon...'. De kerkeraad was óm. En het meisje deed belijdenis. Als gedoopt lid der gemeente.

G. Visee, Haren

VREDE EN VEILIGHEID

In april jl organiseerde de Partij van de Arbeid in het RAI-gebouw te Amsterdam een congres. Verschillende onderwerpen kwamen ter sprake, o.a.

het gebruik en de opslag van kernwapens, de aanschaffing van vliegtuigen, ter vervanging van de Starfighters, het lidmaatschap van de NAVO, het zgn. militair-industrieel complex, vraagstukken, die een grote plaats innemen in het overheidsbeleid (buitenlandse zaken/defensie).

De door dat congres aangenomen resoluties gaven nog al wat deining. Opmerkelijk is evenwel, dat één ervan in de pers nauwelijks aandacht kreeg, nl. nummer 24h:

„het voor eind 1978 terugbrengen van de Nederlandse defensie-uitgaven tot ten hoogste 3% van het nationaal inkomen tegen 'marktprijzen'”.

De partijraad stelde zich in juni jl. uitdrukkelijk achter deze resolutie. Daaruit blijkt duidelijk, dat het de P.v.d.A. ernst is met het streven naar een aanzienlijke verlaging van de defensie-uitgaven. Het huidige niveau daarvan moet met ca. 13% naar beneden. Dat betekent dus een fors terugbrengen van de militaire activiteiten.

Nu is het niet zo, dat dit onverwacht is gekomen. Reeds jarenlang is van linkse zijde betoogd, dat de defensielasten voor Nederland veel te zwaar zijn; de overheid zou in deze sector méér uitgeven dan strikt nodig (dan verantwoord) is. En dus: drastisch corrigeren.

Bij de kabinetsformatie-1973 is dit punt ook sterk in discussie geweest en voordien speelde het bij vrijwel elke formatie een rol. En niettegenstaande het thans zittende kabinet de defensienota „Om de vrijheid van het bestaan” presenteerde en daarin reeds een vermindering van de financiële lasten uiteenzette, kwam er nu vanuit congres en partijraad van de P.v.d.A. een extra drang om verder te gaan met een lastenverlaging. Waarom? Enkel omdat in P.v.d.A.-kringen nog altijd iets van anti-militairisme leeft? Of ook (of misschien juist) omdat men bij de verdeling van de gelden, die de overheid ter beschikking heeft, aan andere taken méér aandacht wil geven? Of misschien, omdat bij velen de gedachte leeft, dat je op die vele miljoenen, die defensie jaarlijks besteedt, best iets korten kunt? Het is een complex geheel.

Hebben we wel enige notie, waarover we spreken?

We constateren soms zo vlot, dat bepaalde groepen drammen om tot een ander beleid te komen. En dat zulke bewegingen kreten gebruiken, die bij velen indruk maken. Dat dat „goedkoop” is en dat je daar niet aan mee moet doen. Alles terecht. Blijft dan toch altijd nog de vraag, of we wel enig besef hebben, hoe de zaken werkelijk liggen. Als we daarom antwoord moeten geven, zal dikwijls blijken: we weten er veel te weinig van.

Om aan dat gemis van inzicht ietwat tegemoet te komen, willen we trachten in een aantal korte stukjes iets te zeggen over het financieel-economisch beleid van de overheid en de financiering van defensie. De bedoeling is om op eenvoudige manier een heel praktische informatie te geven over een gebied, dat heel uitgestrekt is en soms ook moeilijk begaannbaar blijkt te zijn.

M. de Jonge, Den Haag

W. J. WAANING — DE BILT

Ds Telder 50 jaar predikant

(9 augustus 1925—9 augustus 1975)

Och, je komt er niet zo licht toe — en daarom ontgáán je soms veel dingen — maar wie er plezier in heeft om oude kerkelijke handboekjes na te pluizen, kan daar veel nuttige kennis uit opdoen. Zulke lieden bestáán. Ik ken 'r een paar.

Deze onderzoekers zullen ook wel gewaar geworden zijn, dat ds Telder, thans woonachtig in Bilthoven, op 9 augustus van dit jaar 50 jaar predikant is. Dat is een publieke zaak voor wie maar de moeite neemt 't uit te zoeken. Ik ben er toevallig achter gekomen door 'n gesprek... maar 't moest wel onder ons blijven!

Eerst heb ik gemeend deze wens gehoorzaam te moeten eerbiedigen. Maar waarom eigenlijk? „Kerknieuws” van Scheps publiceert alle jubilea van predikanten. Waarom dan in eigen pers zo angstvallig gezwegen? Wie ds en mevrouw Telder kent, weet dat 't geen mensen zijn voor feestvertoon. Daarvoor hebben ze in eigen kring de laatste jaren teveel meegemaakt. Zorg voor 't kerkelijk leven van vandaag kan ook drukken. En, hoewel nog vief, is daar de oude dag.

Toch waag ik 't erop de redactie ruimte te vragen voor 'n paar notities. Telder is van-huis-uit een Amsterdamse jongen. Samen kunnen we met 'n zekere wellust — nostalgie heet dat tegenwoordig — voorvalletjes uit 't vroegere Amsterdamse kerkelijke leven ophalen, over de Funenkerk, de Gereformeerde scholen, de „Sikkels” en de toenmalige... Heren (want dat waren 't) van de Commissie van Beheer herinneringen uit Telder's eigen studententijd aan de V.U.

Dominee Telder telt z'n vrienden onder de Amsterdammers, Bredaënaars, de Vianezen en eigenlijk in heel 't land. Hoewel er al velen-van-weleer zijn weggevallen, komen vroegere gemeenteleden nog wel eens oplopen, daar in de Bilthovense flat, waar 't donkere geboomte hun woning omgeeft.

Als ik me niet vergis, liggen de hoogtepunten van het ambtelijk leven voor ds en mevrouw Telder in Breda, de kerk met haar vele contactmogelijkheden, ook wel 't Haagje van 't Zuiden genoemd, met een Kantongerecht en — niet te vergeten — de Koninklijke Militaire Academie. Breda is ook de stad waar de onder ons nog niet vergeten br A. Janse-van-Biggekerke zich na z'n pensionering metterwoon vestigde. Diens persoonlijkheid heeft naar ds Telder's eigen zeggen in z'n leven veel betekend. Breda heeft hem eigenlijk nooit losgelaten. Dat geldt over en weer. Het verlies door de dood van z'n jongere vriend en opvolger ds K. C. Smouter, nu al weer meer dan anderhalf jaar geleden, heeft hem sterk aangegrepen.

Dominee-zijn is niet voor iedereen een even aantrekkelijke zaak. Toen ik ds Telder eens sprak over de verdrietelijkheden en de dikwijls onverdraagzame kleinzieligheden, die aan 't „domineesvak” inherent schijnen te zijn en die ook hem in de achter hem liggende 50 jaar niet bespaard zijn gebleven, verklaarde hij dat, zo hij opnieuw voor de keuze van 'n beroep zou worden gesteld, dit vast en zeker weer predikant zou zijn.

Welke inhoud hij aan dat predikantschap gegeven heeft, moet u nog maar eens nalezen in z'n boekje „Reformatorisch Leven” (Buijten & Schipperheijn, 1963). Daarin vindt u welbezonnen, van hoge wijsheid getuigende opmerkingen over het persoonlijk leven, het gezinsleven, maar ook over het kerkelijk leven naar de Schriften. En wie geniet er niet van zijn wekelijks cursiefjes in „Opbouw”, onder 't hoofd „Pastorale Notities”?

In z'n boek „Sterven en dan...?” heeft ds Telder 't gewaagd de synodale uitspraken over de zgn. tussentoestand dispuutabel te stellen. Hij wenste het gesprek over deze tere materie niet uit de weg te gaan. Dat is hem niet altijd in dank afgenomen.

Tot voor kort konden de kerkeraden (ook die van Bilthoven) nog wel

eens een beroep op ds Telder doen voor 't waarnemen van een preekbeurt. Hij ging daar doorgaans graag op in. En de gemeente vond 't ook fijn. Dat doet hij nu niet meer. Er komt 'n tijd, zei hij laatst, dat je leren moet verantwoordelijkheid uit handen te geven; de Here neemt 't van je af en je vaart er wél bij als je 't ook los kunt laten. Als je de band met Hem en met de gemeente maar bewaart.

Zo heb ik het „geheim” toch maar ruchtbaar gemaakt. We mogen onze voorgangers in ere houden en met ze meeleven. Daar is nu alle reden toe.

In dezelfde tijd van het ambtsjubileum valt tevens de herdenking van de trouwdag, die ds en mevrouw Telder in kleine familiekring denken te vieren.

Het zij ze van harte gegund.

De Bilt, juli 1975.

Boek-bespreking

Constantijn Huygens,
Heilige Daghen.

Uitgegeven naar de eerste editie van 1645.

Ingeleid en toegelicht door
L. Strenght, Litt. drs.

Uitg. Buijten en Schipperheijn/Repro-Holland, Amsterdam, 1974. prijs f 19,50.

Op de oudejaarsdag van het jaar 1644 schrijft Constantijn Huygens een gedicht, een overpeinzing met het oog op het avondmaal dat hij de volgende dag, zondag 1 januari 1645, zal vieren. En dit gedicht is het begin geworden van een reeks van negen sonnetten, allen gewijd aan een christelijke feestdag. Huygens vatte het plan op om deze reeks sonnetten onder de naam Heilige Daghen op te dragen en te laten overhandigen aan Leonore Hellemans, de vrouw van zijn vriend Pieter Corneliszoon Hooft. Het was toentertijd de gewoonte elkaar een „Nieuwe-Iaers gift” te schenken. Begin januari stuurt Huygens vanuit 's-Gravenhage de sonnetten naar zijn vriend Caspar Barlaeus-Van Baerle — in Amsterdam, met het verzoek ze aan vrouwe Hooft te overhandigen. Zij brengt de winter in Amsterdam door, en niet in het Muider-slot.

Barlaeus is onder de indruk van de prachtige poëzie en belooft een uitgave te verzorgen. Ook Hooft evenals zijn vrouw, zeer vereerd bewondert de poëzie en voelt zich, met „de nieuwe vrucht van onzen hoogstvlieghende geest, die zich gewaardicht heeft mijner huisvrouw zoo een krans op de kruin te planten”, aldus een citaat uit een latere brief van Hooft, door Strenght aangehaald op pag. 5. De verzorging van de uitgave wordt nog vertraagd doordat Hooft er tegen op ziet het kostbare handschrift van Huygens naar de drukkerij te laten gaan, uit

angst voor beduimeling door de zettters. Maar op zaterdag 28 januari kan Barlaeus Huygens een aantal exemplaren van de Heilige Daghen toezenden. Zo heeft Huygens binnen een maand zijn sonnettenreeks in gedrukte vorm in handen. Deze editie is eeuwenlang verloren gewaand, maar door Strenght in de bibliotheek van het British Museum in Londen teruggevonden in 1971. Een interessante vondst.

De heer Strenght heeft deze editie uitgegeven met een uitvoerig notenapparaat en bronvermelding, en zo toegankelijk gemaakt voor geïnteresseerden. Hij heeft de tekst van deze eerste editie voorzien van een inleiding, toelichting en bijlagen. De uitgave is bijzonder fraai geworden. Op de linker bladzij is het handschrift van Huygens in facsimile afgedrukt en op de rechter pagina is de tekst van de eerste editie fotomechanisch weergegeven; dit alles in een schitterende uitvoering. In de inleiding behandelt Strenght zeer gedegen de tekstgeschiedenis. Na de tekstweergave geeft hij een uitstekend gedokumenteerde annotatie. Hij behandelt achtergrond en inhoud van elk gedicht afzonderlijk en geeft een nauwkeurige verantwoording van de varianten.

In de titel „Heilige Daghen” zinspeelt Huygens op de „heiligen-dagen”, rooms-katholieke kerkelijke feestdagen die vaak uitliepen op vrolijkheid en vermaak. De calvinistische reformatie keerde zich tegen deze praktijk en stelde oorspronkelijk de zondag als de eigenlijke feestdag van de kerk. Later vonden ook de andere christelijke feestdagen hun erkenning en Huygens sluit met zijn reeks van heilige dagen aan bij deze protestantse traditie van de 17e eeuw. Wel waren er in Huygens' tijd ook nog aanhangers van het oorspronkelijk calvinistische standpunt en Huygens ontziet hen door in zijn bundel het sonnet „Sondagh” voorop te plaatsen, aldus Strenght op pag. 60.

In dit gedicht „Sondagh”, prachtig van woordkeus en beelvorming, wordt gespeeld met de woorden en klanken zon-zoon-zoen-zonde. Daarna volgen de andere sonnetten, die eveneens een rijke taalcracht bezitten. De opschriften zijn: Nieuwe Iaer, Dry Coninghen Avond, Goede Vrydag, Paeschen, Hemelvaart, Pinxteren, Kersmis, 's Heeren Avontmael.

Deze presentatie en deze uitwerking van Huygens' Heilige Dag-

hen draagt bij tot het verstaan en beleven van deze prachtige, bewogen poëzie.

M. J. van Straten, Amsterdam

Ik zie, ik zie...

Henk Wartenbergh,
Henk Wartenbergh,
De bijbel langs Amsterdams
straten.

Uitg. Buijten en Schipper-
heijn/Repro-Holland, Am-
sterdam, 1972. Prijs f 25,—,
formaat 19 bij 19 cm.

Wat valt er te zien op straat in Amsterdam?

Waarop wil de schrijver de lezer attenderen?

Wie nieuwsgierig dit boek open-
slaat, wordt verrast door het ma-
teriaal dat hierin verzameld is.
Henk Wartenbergh heeft met zijn
camera Amsterdam doorkruist,
met als gevolg dit boek met een
schat aan fotomateriaal. Fotoma-
teriaal van inscripties, straatna-
men en gevelstenen met bijbelse
motieven.

Het inmetelen van gevelstenen
met bijbelse voorstellingen en het
geven van bijbelse namen aan een
huis of logement lijkt in vroeger
tijden wel een amsterdams hobby
te zijn geweest, aldus Warten-
bergh, zo dikwijls en gevarieerd
vind je passages uit de bijbel te-
rug aan de amsterdams wonin-
gen. Een scheepstimmerman bijv.
had in zijn huis een gevelsteen
met daarop de ark van Noach uit-
gebeeld; de paarden op de trap
van de ark en de twee vogels op
het dak zijn goed te onderschei-
den, evenals het onderschrift
„Noachs Arck” (afb. pg. 70). Een
bakker had een gevelsteen met
een prachtige voorstelling uit 1741
van de wonderbare spijziging (afb.
pg. 38). En een schrijnwerker op
de Prinsengracht had in de gevel
van zijn huis de afbeelding van
Simson die fier de stadsdeuren
van Gaza op zijn schouders weg-
draagt, met het ingebeitelde on-
derschrift „Inde oude Samson”.
(afb. pg. 22). Ook logementen ont-
leenden aan de bijbel hun naam.
In de Warmoesstraat heeft eens
het Bible Hotel gestaan, met een
uithangbord waarop de Liesveld-
bijbel was afgebeeld. Tussen de
Water- en de Taksteeg was tot
1820 het logement „De Engelsche
Bijbel” gevestigd. Zo werden rei-
zigers uitgenodigd onderdak te
zoeken bij de „huisgenoten des
geloofs”, veronderstelt Warten-
bergh.

Ook ging vroomheid gepaard met
handelsgeest. In een gevel aan het
Singel waar vroeger de appel-
markt was, is nog een gevelsteen
uit ong. 1800 te vinden met een
voorstelling van Adam en Eva in
het paradijs (pg. 48). Op een huis
aan de Stromarkt staat een ge-
vleugelde leeuw afgebeeld. Dit
woestijndier wordt vanwege het
begin van het Marcusevangelie als
symbool gezien van de evangelist
Marcus. De leeuw houdt in zijn
poten een opengeslagen boek met
de initialen H.B. In dit pand
schijnt in 1645 Hendrik Beeren-
burg zijn kruiden verkocht te
hebben. (afb. pg. 55).

Ook bijbelse voorstellingen uit re-
centere tijden neemt Wartenbergh
in zijn verzameling op. Zo vestigt
hij b.v. de aandacht op een beeld-
houwwerk op de brug van de
Beethovenstraat over het Amstel-

kanaal in Nieuw-Zuid. Dit werk
stelt de schepping voor van Adam
en Eva uit Gods hand. (afb. pg.
86).

Dit is een greep uit het verrassen-
de materiaal dat Wartenbergh bij-
eengebracht heeft. Het boek bevat
in totaal 112 prachtige woto's; tel-
kens staat op de rechterbladzij een
foto, met op de linker pagina een
korte anekdotische of historische
uitleg en de betreffende bijbel-
tekst. Het is een mooi uitgevoerd
boek geworden. De bijbelteksten
worden aangehaald in het neder-
lands, frans, Duits en engels. De
uitleg echter bij de afbeeldingen
is kort, vaak meer anekdotisch en
folkloristisch dan historisch goed
gefundeerd, en ontkomt niet aan
oppervlakkigheid. Wartenbergh
verantwoordt op geen enkele wij-
ze hoe hij aan zijn gegevens ge-
komen is. Dit is een ernstig tekort,
temeer daar zijn plezierige schrijf-
trant de lezer nieuwsgierig maakt
naar meer achtergrondinformatie.
Maar ondanks dit bezwaar ver-
dient dit boek de aandacht, want
hierin komt een aspect van het
kulturele leven van Amsterdam,
en daarin van Nederland, naar
voren, waar weinig bekendheid
over bestaat. Er is weinig bekend
uit vroeger tijden van de onop-
vallende mensen en van de onop-
vallende gemeentelieden. Dit bleek
onlangs nog weer in een artikel
in Opbouw van 18-4 over het vier-
de deel dat Dr R. B. Evenhuis ge-
schreven heeft over Amsterdams
kerkelijk verleden.

Wartenbergh laat zien hoe bijbel-
se passages inspiratie zijn geweest
voor anonieme opdrachtgevers en
anonieme ambachtslieden.

Dit boek uit 1972 heeft blijvende
waarde aan fotomateriaal, waar
velen in Nederland van kunnen
genieten; en zeker in dit jaar, het
jaar van de viering van het 700-
jarig bestaan van Amsterdam,
verdient het boek een plaats on-
der de publikaties aan Amster-
dam gewijd. De rol van een stuk
bijbels leven langs de straten van
Amsterdam is in deze publikatie
op een boeiende wijze vastgelegd.

M. J. van Straten, Amsterdam

J. Kamphuis,
Isaac da Costa en de Af-
scheiding van 1834.
Groningen, „De Vuurbaak”
1975.
74 blz. w.o. 30 blz. noten.
Prijs f 12,—.

Wat heeft Isaac da Costa weer-
houden om met de Afscheiding
van 1834 mee te gaan? Met deze
zin vangt Prof. Kamphuis zijn be-
toog aan. Deze indringende vraag,
die eigenlijk vrijwel voor de gehe-
le Reveilkring geldt wat zou al velen
bezig gehouden. Het zou de Ne-
derlandse kerkgeschiedenis anders
geweest zijn als dit niet zo geweest
zou zijn!

Sommigen meenden het antwoord
te vinden in een te groot sociaal en
cultureel verschil tussen de Re-
veilkring en de Afscheidenen.
Maar Prof. dr K. H. Miskotte heeft
in zijn Haarlemse jaren in een
„Korte Nabetrachting over de Af-
scheiding van 1834” met de cari-
catuur, alsof De Cock een boerse,
onbeschaafde natuur zou zijn ge-
weest, die bij die Groninger klei-
boeren juist paste, wel zeer gron-
dig afgerekend.

Maar wat dan?

Een twintig jaren geleden heeft
Prof. P. Deddens een hele serie
artikelen in „De Reformatie” ge-
wid aan het onderwerp „Groen
van Prinsterer en de Afscheide-
nen”. Velen zouden „De Vuur-
baak” dankbaar zijn als zij deze
artikelen liet herdrukken en ze
binnen het bereik van de lezers
van nu bracht.

In zijn rectorale rede van 6 de-
cember 1974 bespreekt Prof.
Kamphuis nu de vraag, wat heeft
Da Costa weerhouden van de Af-
scheiding en publiceert hij zijn
oratie in de „Kamper bijdragen”.
Prof. Kamphuis heeft met grote
speurzin veel materiaal bijeen ge-
bracht om ons inzicht in deze tra-
gische gang van zaken te verhel-
deren. Ook diegenen die het ma-
gistrale werk van Mej. dr M. E.
Kluit en de werken van Dr G.
Keizer en Dr J. C. Rullmann, als-
mede Piersons „Oudere Tijdgenoten”
kennen zullen toch veel
nieuws tegen komen.

Prof. Kamphuis verdeelt zijn stof
in 5 hoofdstukken. Vooral de
hoofdstukken 2 en 3 zijn bijzonder
boeiend. In de periode oktober '34-
januari '36, waarover deze hoofd-
stukken lopen, leeft Da Costa in
grote tweestrijd. Telkens schijnt
het of hij zich bij de Afscheiding
zal aansluiten en telkens aarzelt
hij weer. „Er moet iets gebeuren”,
maar wat dan? Maar als ds H. P.
Scholte, wie hij een „broederlijke
genegenheid” toedraagt, zegt dat
er zeker genoeg gebeurd is, dan is
de aarzeling niet overwonnen, en
houdt hij zijn bezwaren. Die blij-
ven ook, als de helaas zo vroeg
ontslapen Mr A. M. C. van Hall in
juni 1836 zich bij de Afscheidene-
nen voegt.

Ja — veelal vriendelijkheid, be-
grip en steun voor en aan de ge-
scheiden broeders, maar — afwij-
zing van de Afscheiding zelf. In-
middels is Ds H. de Cock geschorst
en afgezet.

Ja, de afwijzing wordt sterker. Wel
de erkenning dat de afscheidene-
nen tot de gereformeerde gezindte
behoren. Hartelijke deelneming
met hen, maar de Scheiding blijft
veroordeeld.

Na 1836 gaat de lijn duidelijk van
de Afscheiding af. Er komen dan
allerlei motiveringen die het blij-
ven in de „nationale kerk” aanne-
melijk moeten maken. Het gaat om
het „actueel belijden” niet om de
„oude formulieren”. Zo duidt
Prof. Kamphuis zijn standpunt
kernachtig aan.

Weliswaar heeft Da Costa onder
dit alles zeer geleden. Het wordt
stil om hem heen.

Graag hadden we gezien dat Prof.
Kamphuis ons hierover meer me-
dedeelde, al viel dit enigszins bui-
ten het bestek van zijn studie. Dit
stuk ontroerde mij zeer.

Da Costa is niet meer de held, die
Ds N. Schotsman bijviel in zijn
„Eere-zuil ter gedachtenis van de
voor tweehonderd jaren te Dor-
drecht gehoudene Nationale Syno-
de” en die in 1823 met zijn „Be-
zwaren tegen den Geest der Eeuw”
daartegen de strijd aanbond.

Dr J. C. Rullmann vertelt zelfs dat
Da Costa in 1843 in zijn „Reken-
schap van gevoelens” ter gelegen-
heid van het adres aan de Synode
van de „Zeven Haagsche Heeren”,
dezen navag „yver zonder ver-
stand, onvoorwaardelyke gehecht-
heid aan Formulieren, hun onbe-
paald en onveranderlijk vasthou-
den aan menselijke geschriften,
hun miskenning van het levens-

beginsel der Reformatie: de vol-
strekke genoegzaamheid der Hei-
lige Schrift.” Hun bekrompen sec-
tarisme is hem onverdraaglijk.

Hoe moet deze uitval van Da Cos-
ta de strijders voor Kerkher-
stel, met name Groen van Prinste-
rer, gekwetst hebben!

Rullmann spreekt dan ergens van
de tragiek van het Reveil.

Prof. Kamphuis heeft een zeer
waardevolle bijdrage geleverd
voor de kennis van de Kerkhisto-
rie van de zo zeer belangrijke 19e
eeuw.

Zijn er nu geen vragen meer?

Als hij concluderend zegt dat „Da
Costa als romanticus gekozen
heeft tijdens de Afscheiding en
voor de „medische weg” van
Kerkherstel. Een mythe, een
droombeeld kwam in de plaats
van de gehoorzaamheid”, dan rij-
zen toch nieuwe vragen. Hoe is
het dan in 1843? Dan is er zelfs
geen mythe meer.

Verder, wij die staan na Afschei-
ding, Doleantie, Vrijmaking en
weggezonden of niet ontvangen
worden op meerdere vergaderin-
gen — dit laatste geldt dan wel
niet voor Prof. Kamphuis — bele-
ven het breken met de „Nationale
Kerk der Reformatie” anders dan
de Reveil kring. Bovendien heb-
ben wij de ervaring van „de me-
dische weg”.

Enige voorzichtigheid is echter
wel geboden als wij denken aan fi-
guren als Hoedemaker, Woelde-
rink en vele anderen, al kunnen
wij ook instemmen met de veel
krassere uitspraak van Dr J. C.
Rullmann die in 1934 bij de her-
denking van de Afscheiding in zijn
polemie met de haagse Dr W. J.
de Wilde, deze toevoegde dat hij
door zijn blijven in de Hervormde
Kerk zijn Heer openlijk verloochende.

Veel zal nog wel onduidelijk blij-
ven in het leven van Da Costa.
Misschien was zijn geest te ge-
compliceerd. Misschien ook te in-
dividualistisch. Ik denk hierbij
aan zijn verhouding tot Kohlbrug-
ge, waar beider houding zeer ver-
drietig was.

Deze aankondiging is wat uitgelo-
pen. Het moge een bewijs zijn van
de intense belangstelling in het
onderwerp van dit geschrift, dat
mij boven mate boeide. Het boekje
is keurig verzorgd. Het kome in
veler handen!

Utrecht, 14 juli 1975.

H. C. Smit

C. VEENHOF — KAMPEN

Persschouw

■ De P.L.O.

De P.L.O. is de Palestijnse Libera-
tion Organisation, de Palestijnse
Bevrijdingsorganisatie. Omdat er
zoveel over wordt gesproken en
geschreven wil ik er iets over zeg-
gen. Ze werd op instigatie van
Nasser in 1964 opgericht. Ze was

een samenbundeling van allerlei palestijnse organisaties. Het doel ervan was de vernietiging van Israël. Leider was en is Yassar Arafat. Hij slaagde erin een Nationale Raad samen te stellen waarin alle bevrijdingsorganisaties vertegenwoordigd waren. Ook die van het beruchte Volksfront waarvan Habash de leider is en dat verantwoordelijk is voor de vliegtuigkapingen en een aantal moorden o.a. die van München. Over dit laatste misdrijf stond indertijd het volgende bericht in Trouw:

'Roem zij u mannen! Roem zij u, mannen van de Zwarte September! Voordat gij in München waart, kende men ons niet. Maar nu is de gouden medaille, die gij in München hebt gewonnen, voor de hele Palestijnse natie!'

Met deze bloemrijke zinnen opende de Stem van de Palestijnse Revolutie donderdag 7 september zijn radio-uitzending. En opnieuw werden de mannen die twee dagen tevoren de aanslag op de Olympische ploeg van Israël hadden gepleegd, om hun heldenmoed en martelaarschap geprezen. Eerder had de Zwarte September vanuit Cairo de redenen voor de aanslag uitgelegd: 'Onze revolutionaire strijdkrachten hebben het Israëlische hoofdkwartier in het Olympisch dorp in München bestormd om het Israëlische militaire regime tot meer humaniteit te dwingen tegenover het Palestijnse volk, of dat nu onder het Israëlische juk leeft of noodgedwongen in ballingschap...'

In het Reformatorisch Dagblad stond dezer dagen het volgende: De P.L.O. verenigde zich in 1964 rond de eerste versie van een handvest.

The Palestine Liberation Covenant. Merkwaardigerwijs wordt in de discussie rond de Palestijnen weinig over dit Handvest gesproken. En toch is het voor wie zich met deze kwestie bezig houdt onmisbaar. Immers daaruit spreekt de ideologie die de Palestijnen samenbindt. De Arabieren zelf spreken weinig over het Handvest. Dat is niet zo onbegrijpelijk voor wie daarvan kennis neemt. De ideologie wordt beheerst door de mening: de bevrijding van Palestina, wat dan weer betekent de vernietiging van de staat Israël. Veel meer richten de Palestijnen de aandacht van de wereldopinie op vijf punten die naar hun mening gerealiseerd moeten worden:

- De Arabische bevolking is in de jaren 1947-1948 door de Joden uit hun land verdreven.
 - De Joden hebben de Arabische bevolking hun grondbezit ontnomen.
 - Israël voert door het handhaven van de Wet op de Terugkeer een discriminerende politiek.
 - De Palestijnen wensen in het vroegere Mandaatgebied Palestina de vestiging van een democratische staat, waarin Joden, Christenen en Mohammedanen als gelijken kunnen leven.
 - De Palestijnen wensen een eigen staat op de westoever van de Jordaan.
- Vandaar dat Arafat in de Assemblee van de Verenigde Naties deze week niets nieuws vertelde toen hij de eisen vervat in de genoemde vijf punten weer op tafel legde.

Zendingsnieuws

MET VERLOF

Over enkele maanden is de fam. Goossens vier jaar op Soemba. Toen ze voor de tweede maal, midden-1971, vertrokken hebben we afgesproken, dat er D.V. in 1975 een verlofperiode zou zijn. Omdat er dan vrij veel geregeld moet worden, hebben we verschillende vragen gesteld en dezer dagen ontvingen we daarop reactie. Vermoedelijk zullen ze in september a.s. naar Nederland komen en hier dan plm. acht maanden verblijven. Maar er zijn nog vele andere aspecten.

Eerst wat Soemba betreft. Wie zal in die tijd het complex Parai Puluham beheren? Er is daarvoor nog geen definitieve oplossing gevonden. En de cursussen moeten worden onderbroken. Daar moet je nú al op werken. Het leven van de gemeenten gaat gewoon door; de zorg daarvoor is bij hun Heer en kan die in betere handen zijn?

Dan wat het gezin-Goossens aangaat. We hielden er al rekening mee, dat de oudste (Paul) in Nederland zou achterblijven. Hij is nu 13 jaar en zal dus een middelbare school gaan bezoeken. Maar in de ontvangen brief stond ook, dat Kees (12) hier zou blijven, en zo schrijven vader en moeder, dan graag „in huis bij een vertrouwd en harmonieus gezin, waar ze wettelijk opgevangen worden. Maar waar vind je zo'n gezin, dat ook bereid is zich over die twee blagen van ons te ontfemen? En ook al wil men, dan is tegenwoordig de vaak krappe huisvesting ook een probleem." Straks na de verlofperiode, gaat er dus een incompleet gezin naar Soemba terug. Dat legt vanzelfsprekend een hele druk op de verlofperiode. Alle plannen natuurlijk, zo de HERE wil en wij leven.

Tenslotte de zaken in Nederland. Daar komt allereerst de huisvesting ter sprake. Het zal wel neerkomen op een (misschien spaarzaam) gemeubileerd huis, in het centrum van het land. Maar het moet ook te betalen zijn. En dan het vervoer. In die verlofperiode moet je je wel wat gemakkelijk kunnen bewegen en ze zullen wel hier en daar zich eens willen laten zien. Dat betekent dus een auto, een 2de hands wagen. En gedurende die acht maanden zal het salaris op Nederlands peil moeten zijn, zodat ze ook echt „zonder zorg" in ons midden kunnen verkeren.

Dat zijn zo de zaken, waar we ons het hoofd over beginnen te buigen.

Wij, dat zijn dan het bestuur van de vereniging S.O.S. en de zendingscommissie van Den Haag-ZW. Maar we vragen medewerking van velen. In onze kring zal

toch allicht mogelijkheid zijn om iets op te lossen, althans om ons mogelijkheden aan de hand te doen. Daarom geven we hieronder adressen, waar U een suggestie kwijt kunt:

S.O.S.: p.a. Jan Steenlaan 6,
Doorn

Z.W.: p.a. Schrijnwerkersgaarde
51, Den Haag.

Kerknieuws

Aanstaande theologische studenten

Studenten, die in september aanstaande met hun theologische studie of de vooropleiding daartoe hopen te beginnen, worden verzocht hun naam, adres en plaats, waar men hoopt te gaan studeren, op te geven aan: K. Muller, H. Pootlaan 242, Alkmaar, tel. 072-16767.

Dit ten behoeve van de Theologische Studie Begeleiding onder leiding van de predikanten H. de Jong en H. Smit.

De eerste bijeenkomst van de T.S.B. is op 5 september a.s. om 14.00 uur in de Jeruzalemkerk, Troosterlaan te Utrecht. Deze kerk is vanaf het Centraal Station te bereiken met buslijn 9 richting Overvecht.

Het programma voor 5 september omvat een preekbespreking (Jes. 6:1-7) en een bespreking van dr. H. Wiersinga's „Verzoening met het lijden".

Het volgen van deze Begeleiding (de bijeenkomsten zijn meestal om de 5 weken) wordt voor theologische studenten uit onze kerken ten zeerste aangeraden.

ADRESSEN

Het adres van kand. K. Muller is sinds 4 juli: H. Pootlaan 242, Alkmaar, tel. 072-16767.

Kand. Muller gaat met ingang van 1 augustus enig kerkelijk werk verrichten in de gemeente van Alkmaar.

Beverwijk — Het gironummer van de Geref. Kerk te Beverwijk is 60089 t.n.v. penningm. Geref. Kerk

Beverwijk, p.a. Floris van Alkemadestraat 10, Heemskerk. Penningmeester Mevr. J. H. IJskes, Floris v. Alkemadestr. 10, Heemskerk, tel. 02510-31637. Pastoraal medewerker: W. in 't Hout, Dinkelstraat 49, Beverwijk.

Nieuws uit breder kring

Vrouwencontactdag 1975 — Ter herinnering, — U zoudt het er in de vakantie immers nog eens over kunnen hebben met uw vrienden en kennissen — nog iets over onze a.s. Contactdag.

Wel, weet u ervan verzekerd dat wij hier in Enschede ons best doen om 13 september tot een bijzondere dag voor u te maken. Wij hebben ds H. Stolk van Kampen bereid gevonden voor ons te spreken. Het onderwerp zal zijn: Taak en plaats van de kerk in deze tijd. Maar er is nog meer... Nadere bijzonderheden volgen, maar dames, nogmaals: Goed onthouden, 13 september: Dag van de Vrouwen.

Contactadres Reg.-Com.: Mevr. A. Kiers-v. d. Herberg, Bergh.brink 18, tel 763844, Enschede.

Plaatselijke kerkbodes worden verzocht dit bericht in hun blad over te nemen!

Een vertrouwd (en goedkoop) adres
voor

GELD LENEN

Kantoor Spijkerboer - Elburg

(ook voor „moeilijke zaken")

Meeuwenmaatstraat 5 - Tel. 05250-1751

Welke dame

is genegen om als

HUISGENOTE

BIJ BEJAARD ECHTPAAR

TE HEEMSTED

tevens de verzorging van de zieke echtgenote op zich te nemen?

Inlichtingen worden gaarne verstrekt door J. Dusseljee, Cruquiusdijk 54 te Vijfhuizen. Telef. 023-286848.

Voor al uw

handels- en familie drukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN"

Nooitgedacht 3 — Zeist

Redactieleden

Drs H. de Jong
Mr. dr J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds E. R. Postma
Ds H. Smit
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Postbus 7176
te Amsterdam.
Redactie-assistent
K. Muller

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen",
Nooitgedacht 3, Zeist
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 27,50 per jaar
f 14,— per halfjaar
f 7,25 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—;
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw"

Abonnementenadministratie
Pasteursingel 29b,
Rotterdam-7
Tel. 010-153703
Giro 40 49 45

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.